

Røykevaner blant medisinstudenter i Bergen

Sammendrag

Bakgrunn: Lite er kjent om norske medisinstudenters røykevaner.

Metode: Et spørreskjema om røykevaner ble distribuert på plenumsundervisningen til alle kull ved medisinstudiet ved Universitetet i Bergen våren 2002. De studentene som ikke ble nådd på forelesninger, fikk skjemaet tilsendt i posten.

Resultater: 866 av 894 studenter (97 %) svarte. Åtte skjemaer ble ekskludert på grunn av mangelfull utfylling. Av de øvrige 858 personer rapporterte 53 % at de aldri hadde røykt, 14 % opplyste at de var tidligere røykere, 28 % var av-og-til-røykere og 4,7 % dagligrøykere. Det var ingen forskjeller i røykevaner i forhold til kjønn eller alder eller kullene imellom.

Fortolkning: Andelen dagligrøykere blant medisinstudentene er lav, men andelen av-og-til-røykere er dobbelt så høy som blant jevnaldrende ellers. Det er derfor mulig at forekomsten av røyking blant norske leger kan øke på sikt.

Engelsk sammendrag finnes i artikkelen på www.tidsskriftet.no

Oppgitte interessekonflikter: Ingen

Trine Valaker
Trygve Jonassen
Per Bakke

per.bakke@helse-bergen.no
Institutt for indremedisin
Universitetet i Bergen
Lungeavdelingen
Haukeland Universitetssjukehus
5021 Bergen

Om lag en firedel av den voksne befolkning i Norge var i 2003 dagligrøykere (1). Blant leger er andelen dagligrøykere om lag 6 % (2, 3). Når det gjelder forebygging av fremtidig sykdom i befolkningen, er røykeavvenning det tiltak som har størst potensial. Legene har en viktig rolle i dette arbeidet (4), men leger som røyker, er ikke like engasjerte som sine røykfrie kolleger i arbeidet med å drive aktiv røykeavvenning hos sine pasienter (4, 5). En studie av medisinstudenters røykevaner vil kunne si noe om hvor engasjert morgendagens legestand vil være på dette feltet. Yngre, velutdannede personer har tradisjonelt vært trendsettere, og legestudentenes røykevaner kan derfor være en indikasjon på røykevanene i befolkningen på sikt. I 1972 gjorde Vellar en undersøkelse blant 485 norske legestudenter og fant at 32 % av mennene og 20 % av kvinnene røykte daglig (6). Tilsvarende tall fra 1997 var 14 % og 9 % (7).

Hensikten med vår studie var å undersøke forekomsten av røyking blant medisinstudentene ved Universitetet i Bergen.

Materiale og metode

Studien ble gjennomført våren 2002. Det var da 894 legestudenter ved Det medisinske fakultet, Universitetet i Bergen. To studenter møtte opp på plenumsforelesninger til alle kullene på fakultet og orienterte om undersøkelsen. Deretter ble et spørreskjema delt ut. Skjemaene var ikke påført nummer eller navn. Ved innlevering av skjemaet krysset hver student av på en liste at vedkommende hadde besvart og levert skjemaet. På den måten sikret man full anonymitet samtidig som man visste hvem som hadde besvart. Hvert kull ble besøkt på to plenumsforelesninger. De studentene som man da ikke hadde fått svar fra, fikk et spørreskjema i posten. Postspørreskjemaet var vedlagt et følgeskriv som inneholdt samme informasjon om studien som den som var gitt til studentene på forelesningene.

Skjemaet inneholdt ti spørsmål. Alle spørsmålene var hentet fra Statistisk sentral-

byrås spørreskjema om røykevaner (8). I tillegg ble det bedt om opplysninger om kjønn, alder og hvilket studentkull respondenten tilhørte. Skjemaene ble testet i en pilotstudie med ti studenter. Etter denne pilotstudien ble spørsmålet om studentens alder endret, slik at det ikke lenger ble spurt etter spesifikk alder. Studentene ble i stedet bedt om å krysse av for om de var under 25 år, 25–30 år eller over 30 år gamle. På hvert kull var det noen studenter som var identifiserbare ut fra alder og kjønn. Endringen ble gjort for å sikre disse full anonymitet.

Statistiske analyser

Prosentandeler ble sammenliknet ved hjelp av khikvadrattester, gjennomsnittsverdier ved hjelp av t-test. For alle analysene ble det brukt et signifikansnivå på 0,05. For daglig sigarettforbruk var svaralternativene 1–4, 5–9, 10–14 og over eller lik 15 sigaretter/dag. Ved beregning av gjennomsnittlig daglig sigarettforbruk ble det for de fire svaralternativene brukt henholdsvis to, sju, 12 og 20 sigaretter. Standardavvik på de estimerte gjennomsnittsverdiene lot seg ikke beregne.

Resultater

90 % av de innkomne skjemaene ble innhentet via forelesningene, resten kom inn per post. Det var ingen forskjell i røykevaner mellom dem som besvarte skjemaet på forelesninger og dem som svarte på postspørreskjemaet. De 28 studentene som ikke besvarte skjemaet, skilte seg ikke spesielt ut med tanke på alders- og kjønnssammensetning i forhold til det totale antall studenter.

Totalt 866 av 894 studenter (97 %) besvarte spørreskjemaet. Svarprosenten til de ulike kullene varierte mellom 91 og 100. Det var ingen forskjell i svarprosent i forhold til kjønn og alder. Åtte personer ble ekskludert fra analysen på grunn av manglende utfyl-

Hovedbudskap

- Andelen dagligrøykere blant medisinstudentene i Bergen er 5 %
- Røykevanene varierer ikke med kjønn, alder eller hvor langt i studiet studentene er kommet
- At andelen av-og-til-røykere er så høy som 28 %, gir grunn til en viss bekymring for at det kan bli flere røykere blant legene

ling for alder eller kjønn. Det gjenstod da 858 personer, hvorav 482 kvinner (56%). 65 % var under 25 år, 31 % mellom 25 og 30 år og 5 % over 30 år. Andelen kvinnelige studenter var størst (58 %) i de yngste studentkullene og lavest (49 %) i de eldste.

53 % av studentene angav at de aldri hadde røykt, 14 % at de var eksrøykere, 28 % var av-og-til-røykere og 4,7 % dagligrøykere. Det var ingen signifikante forskjeller mellom kjønnene når det gjaldt selvrapporterte røykevaner, verken for aldrirøykere, eksrøykere, dagligrøykere eller av-og-til-røykere (tab 1). Kvinnelige sigaretttrøykere angav et gjennomsnittlig daglig sigarettforbruk på sju sigaretter, mannlige studenter røykte åtte per dag. Det var ingen signifikante forskjeller i røykevaner mellom aldersgruppene, verken samlet eller for hvert kjønn, men det var en tendens til flere eksrøykere i den eldste aldersgruppen enn i den yngste.

Det var ingen signifikante forskjeller i røykevaner mellom kullene. Ei heller var det forskjeller i gjennomsnittlig daglig sigarettforbruk kullene imellom. Vel halvparten av dagligrøykerne blant studentene hadde startet før de var 20 år gamle, om lag to tredeler ønsket å slutte og halvparten hadde gjort ett eller flere forsøk på å slutte å røyke. 7,5 % av studentene regnet med at de som ferdige leger fem år frem i tid helt sikkert eller antakelig røykte daglig.

Diskusjon

5 % av medisinstudentene ved Universitetet i Bergen angav at de røykte daglig. Inkludert av-og-til-røykere er dermed om lag en tredel av medisinstudentene enten daglig- eller av-og-til-røykere. Det var ingen forskjeller i selvrapporterte røykevaner i forhold til kjønn, alder eller studentkull.

Svarprosenten var meget høy. Dette skyldes sannsynligvis at det var to medstudenter som stod for undersøkelsen, at datainnsamlingen hovedsakelig foregikk på forelesninger og at besvarelsen var helt anonymisert. Spørsmål om røyking blant legestudenter kan være sensitivt, men fordi besvarelsene var anonymisert, tror vi at resultatene gir uttrykk for de reelle røykevanene blant studentene. I Norge utdannes leger ved universitetene i Oslo, Bergen, Trondheim og Tromsø. Det er ingen stor forskjell i kjønns- og alderssammensetningen mellom legestudentene ved de fire universitetene (9). De fleste søker opptak alle steder. Vi tror derfor at funnene ved denne studien kan generaliseres til å gjelde alle legestudenter i Norge.

Undersøkelsen viser at medisinstudentenes røykevaner har forandret seg betydelig de siste 30 år, langt mer enn for den øvrige befolkning. Vellar fant i 1972–73 at 32 % av de mannlige studentene og 20 % av de kvinnelige røykte (6). I vår studie røykte 5 % av de mannlige og 5 % av de kvinnelige studentene. For aldersgruppen 16–34 år røykte ifølge Statistisk sentralbyrå 50 % av mennene og 44 % av kvinnene i 1973–74 og 25 %

Tabell 1 Røykevaner blant 858 medisinstudenter ved Universitetet i Bergen i 2002

	Menn (n = 376)	Kvinner (n = 482)
	Prosent	Prosent
Aldrirøykere	50,3	55,4
Eksrøykere	13,3	14,7
Av-og-til-røykere	31,6	25,3
Flere ganger i uken	3,2	4,1
En gang i uken	4,0	3,7
Annenhver uke	4,0	2,7
Sjeldnere	20,5	14,8
Dagligrøykere	4,8	4,6
1–4 sigaretter/dag	1,6	2,1
5–9 sigaretter/dag	1,9	1,4
10–14 sigaretter/dag	0,3	0,4
≥ 15 sigaretter/dag	1,1	0,6

av både kvinnene og mennene i 2003–04. Andelen dagligrøykere i alderen 16–34 år er altså redusert med 25 prosentpoeng for menn og 19 prosentpoeng for kvinner de siste 30 år; en halvering for menn og nesten en halvering for kvinner. Med det forbehold at våre og Vellars spørsmål har noe ulik ordlyd, viser en direkte sammenlikning at forekomsten av røyking blant legestudenter er redusert med 27 prosentpoeng for menn og 15 prosentpoeng for kvinner – en reduksjon av andelen røykere på henholdsvis 84 % og 75 %.

Vår undersøkelse tyder på at det er langt færre dagligrøykere blant dem som studerer medisin i Norge enn blant norske legestudenter i utlandet, idet andelen av utenlandsstudenter som røyker er mellom 21 % og 31 % for kvinner og mellom 29 % og 36 % for menn (7). Forskjellene kan ha flere årsaker. Andelen røykere i Øst-Europa, hvor mange nordmenn studerer, er høyere enn i Norge, og det kan være forskjeller mellom dem som velger å studere ute og dem som blir hjemme. Det må anføres at studien blant utenlandsstudenter ikke inneholdt spørsmål om av-og-til-røyking, slik at tallene ikke er direkte sammenliknbare. Vi har bare funnet én annen skandinavisk undersøkelse om medisinstudenters røykevaner, som viser at i 1989 røykte 22 % av danske legestudenter (10).

I Norge og i andre vestlige land har høyt utdannede ledet an i endringene av røykevanene (11). Det er derfor bekymringsfullt at nesten en tredel av legestudentene i vår undersøkelse svarte at de røyker av og til, mot 17 % i alderen 16–34 år, ifølge Statistisk sentralbyrå (1). Hvis det fortsatt er høyt utdannede som viser vei, kan man frykte at andelen av-og-til-røykere kan stige ytterligere i befolkningen (12). Enkelte studier (13), men dog ikke alle (14), antyder at av-og-til-røykere lettere enn aldrirøykere vil kunne gli over i dagligrøyking (4). Selv om forekomsten av-og-til-røyking blant tidligere norske legestudenter er ukjent, tyder tallene fra Statistisk sentralbyrå at dette er et nytt utviklingstrekk i samfunnet. Den store andelen av-og-til-røykere blant legestudentene vil kunne bidra til at forekomsten av dagligrøyking blant legene kan øke. I dag røyker

om lag 8–9 % av mannlige og 3–4 % av kvinnelige leger (2, 3).

Vi fant ingen forskjell i røykevaner mellom de ulike studentkullene. Man kunne forvente at andelen røykere ville vært lavere i eldre enn i ferske kull fordi studentene antas å bli påvirket av informasjon om tobakkens skadevirkninger. Hvorvidt røykevanene endrer seg gjennom studiet eller røykevanene til dagens yngste studenter likner vanene til dagens eldste studenter da de begynte, kan bare undersøkes i en longitudinell studie.

Litteratur

1. <http://www.tobakk.no/> (15.11.2004).
2. Helgason AR, Lund KE. General practitioners' perceived barriers to smoking cessation – results from four Nordic countries. *Scand J Public Health* 2002; 30: 141–7.
3. Bakke PS, Böker T, Diep TT et al. Norske sykehuslegers praksis ved røykeavvenning. *Tidsskr Nor Lægeforen* 2000; 120: 1629–32.
4. Britton J, Jarvis M, McNeill A et al. Treating nicotine addiction: not a medical problem? *Am J Respir Crit Care Med* 2001; 164: 13–5.
5. Solberg LI, Boyle RG, Davidson G et al. Patient satisfaction and discussion of smoking cessation during clinical visits. *Mayo Clin Proc* 2001; 76: 138–43.
6. Vellar OD. Unge norske medisineres røykevaner 1972–1973. *Tidsskr Nor Lægeforen* 1974; 94: 1437–40.
7. Aasland OG, Wiers-Jenssen J. Norske medisinstudenter i utlandet – karriereplaner, personlighet, røyking og alkoholbruk. *Tidsskr Nor Lægeforen* 2001; 121: 1677–82.
8. Vågane L. Omnibusundersøkelsene. Dokumentasjonsrapport 2000. Oslo: Statistisk sentralbyrå, 2001. <http://www.ssb.no/emner/00/90/omnibus/> (7.12.2004).
9. Database for høgre utdanning. <http://www.nsd.uib.no/dbhvev/> (15.11.2004).
10. Andersen AG, Balslev RA, Behrend I et al. Lægestuderendes rygevaner. *Ugeskr Læger* 1991; 153: 1207–10.
11. Lund KE. Utvikling i tobakksforbruk og røykevaner i Norge i etterkrigstiden. I: Norges offentlige utredninger. Tobakksindustriens erstatningsansvar. NOU 2000: 16. Oslo: Statens forvaltningstjeneste, Seksjon statens trykning, 2000: 108–28.
12. Hovengen R, Nordhagen R. Av-og-til-røyking – et økende problem. *Tidsskr Nor Lægeforen* 2004; 124: 3222–3.
13. Holmen TL, Bjørner L, Holmen J. Stable occasional adolescent (13–19 years) smokers differ from those becoming daily smokers. The young-HUNT studies, a four-year follow-up. *Eur Respir J* 2003; 22 (suppl 45): P292.
14. Krangle O, Pedersen W. Her kommer Marlboromannen. *Aftenposten* 31.12.1998. <http://tux1.aftenposten.no/meninger/kronikker/d63698.htm> (15.11.2004).